

TRAŽENJE POZORIŠTA

40. INFANT: Jelinek, Delez, Kosovel, Bouvi, Pozorište i Ja

Raščupana stvarnost

„Stvarnost je poput raščupane kose. Ne postoji češalj koji bi je mogao zagladiti“, kaže Elfride Jelinek. Ako je takvu stvarnost nemoguće dovesti u red, kako se u njoj snaći, prihvatiti je, pronaći svoje mesto? Šta se zapravo događa sa ljudima u ovom *vremenu zbunjenosti* (kada je sadašnjost neprijatnost), sa onima „koji stvarnost stvarno ne poznaju“? Ko smo mi, kako izgledamo pred tom stvarnošću, kada nam ne prija ni sopstveno lice? Jedno je izvesno: „nešto više nije u redu s našim izgledom“. Kako onda nositi svoj navodni, neuhvatljivi identitet, izdržati pritisak sveta oko sebe, izdržati još i svoju misao o svemu?

Šta smo to, u jurnjavi s vremenom zaboravili, šta nas to podseća da postojimo? Da li umetnost - stvaranje može da donese proboj neke (ne)očekivane lucidnosti koja će osloboditi zaustavljenog čoveka? Koliko je vreme moćno da kroz sve prolazi i briše sve privide i zablude, da bude „poput svežeg iako zlog vetra, koji se iznenada i neočekivano uzdigao od stvarnosti“ pa sve podiže i baca i nije važno u kom smeru samo da to ne bude „natrag u stvarnost koju bi trebao preslikavati“? Da li je *novo* pozorište drugačije, i dalje subverzivno, postojano „u večnom vrtlogu otkrivalačnog i nestalnog“, da li je očuvano središte kreativnog i u njemu čovek i njegovo stvaranje iznad sistema i institucije, da li je moguće odbraniti ga od „uspona beznačajnosti“ ili je ishod u kulturi zabave i reproduktivnosti, da li će se sve više postavljati pitanja šta je umetnost pozorišta i da li je to „samo izvršni čin bez uplitanja estetike“? „U oskudici autora, namnožiše se komentatori“, pisao je Montenj pre četiri veka; da li autorstvo može da obnovi, unapredi čin stvaranja?

Primetno je da se pozorište izlilo iz svog korita, ali je važno šta sve pokrenute pozorišne vode sobom nose, ko se sve pojavljuje, čime gradi i osmišljava *novu* igru. Kao da više nije dovoljno samo sebi, pozorište se dakle i dalje traži (gubi?) i pronalazi. O identitetu čovekovog ličnog i stvaralačkog *ja* i *pozorišta-koje-se-traži* govore predstave četrdesetog INFANT-a.

Čovek, pozorište, privid

Ja sam sam svoj pokret. Sam sebe sobom stvaram, sam sobom postojim, zapisuje Jan Fabr preispitujući suštinu svog ljudskog - umetničkog bića. Ovakve ideje kao da pronalaze podsticaj u vrlo ličnom pokretu prema sebi, kroz / prema pozorištu kome priradaju dvoje mladih glumaca **Dah teatra Ivana Milenović Popović i Jugoslav Hadžić**. Osetivši da je pravi trenutak da naprave osvrt na svoj dosadašnji rad, koji bi bio i setno podsećenje na minulo vreme i diskretna

ispovest i posveta, oni žele da sasvim *običnu* priču o sebi-u-pozorištu podele sa drugima, gledaocima koji ih poznaju, sa kojima već imaju zajedničke uspomene, i sa onima sa kojima se prvi put susreću. Za tu priliku, oni traže odgovarajuću formu iskaza kojom mogu da povežu događaje u svojim životima (odrastanje, prvi pokušaji i očekivanja, slučajnosti koje uvode u tajne i teškoće igre) sa početnim i kasnijim scenskim iskustvima, uspesima, nedoumicama, problemima, ali i profesionalnim pristupima, zahtevnim principima istraživanja, prizovu godine koje je obeležilo pozorište i sagledaju sudbinu *jednog sna*, na sopstvenim primerima dodirnu temu *postajanja umetnikom*, njegove prisutnosti i odgovornosti. Tako u spoju autobiografskog performansa i egzaktno formulisane demonstracije rada, angažmanom dvoje glumaca, njihovim tekstovima, pripovestima malih, nezvaničnih istorija u okruženju velike i važne (koje dramaturški i rediteljski uređuje Dijana Milošević), nastaje predstava „Snovi i prepreke“; ona se razvija kroz savršeno postavljena uzajamna ogledanja, igru odraza *stvarnog* i *teatarskog*, efektno poentirani odlomci iz predstava blisko prihvataju lične materijale, razmenjujući sa njima sadržaje i značenja.

Ispod raznolikih kostima, pojavnošću, glasom, gestom uvek istih izvođača, stupaju Tri sestre, Nastasijevići, Zuzana Halupova i kao da imaju još nešto da dodaju a tiče se njihovih posvećenih igrača i tumača njihovih (napisanih) storija, kao da u finim međuprostorima njihovih monologa, izjava, kaža, iza replika, postoji mesto u kome glumci, objavljuju, upisuju sebe; usred „Priče o čaju“, ili „Ne / vidljivog grada“, u domu Nastasijevića, u igri - koncertu nostalgичnih tonova koji unose nešto „Nežno, nežno, nežnije“, objavljuju svoje tiho prisustvo i pripadanje Ivana i Jugoslav. U organizaciji prostora dešavanja, Neša Paripović stvara autopoetičku posvetu, scenografsku re-konstrukciju svojih dosadašnjih radova, probrani elementi iz ranijih predstava dobijaju osmišljen raspored i namenu, postaju stecište za novu igru; skicira se mesto sadašnjosti i put prema pozorištu koji se stalno prelazi, iza pozlaćenog rama koji uokviruje pozorišnu zavesu kao sveprisutnu sliku je i pozornica sačuvanog vremena koje se odatle vraća, i skrovište, fundus teatarskog iz koga se scene, prizori prizivaju. Prostorna kompozicija iz predstave „Prelazeći liniju“ (dve kose površine koje se dovode u različite položaje, sa kojih se čitaju dramatična ratna sećanja) sada su i strma uzglavlja za kratak predah, mesto dirljivog susreta pozorišnih partnera, njihovih preispitivanja i dilema pred odlukom o tome šta dalje - otići ili ostati, napustiti sve (igru, onog drugog bez koga te igre nema) ili nastaviti dalje.

Naročita vrednost ovakvog ostvarenja nalazi se u tome što pokreće neka od najbitnijih razmatranja puteva stvaranja, izvorišta i postignuća u gradnji pozorišne priče. Ako bi se na drugačiji način pročitao naslov, onda bi se kao *prepreke* pokazala krupna pitanja koja se nakupljaju - a ovoga puta se pre svega tiču nosioca igre kao subjekta (samo)kreacije. Kako pročitati sebe? Šta je u tom čitanju bitnije - zabeleška o čekanju autobusa, zimi, pesmica naučena u školi ili moćna teatrom posredovana čehovljevska fraza, neznatni činilac stvarne lične istorije ili tekst strašne velike povesti postvaren scenski, da li je to dokumentarno, lično-

faktografsko ili literarno, napisano za pozorište, „fiktivno“, ono što igrom postaje deljivo, opet lično, teško odvojivo od sebe? Kako se snaći u pohodu po tom ukazanom rečniku pojmova i slika, učinjenih, umišljenih ili naučenih pokreta i poteza, razgraničiti sopstveni tekst od govora svog pozorišnog tela, kako identifikovati sebe prekrivenog rečima, pričama, prizorima ličnog ili pozajmljenih života ali i prepuštenog snažnim projekcijama (prepreka) tekuće stvarnosti? Da li je moguće pročitati sebe kao nepoznato delo koje se tumači iz njega samog, kao da je pronađeno u boci na dnu mora?

Mogući odgovori koji se šire u više pravaca deluju kao faktori koji prosvetljavaju prisutne *sнове*, ideje, ideale o učešću ličnog u samosvojnom stvaralačkom zamahu, u konačnom ishodu ma kako nadahnutih poteza. Inspirativno je saznanje da činjenice poseduju neku skoro nadrealnu dimenziju, u višku istorije, one se pronalaze i kao dokument i kao poezija. Istaknuti, transponovani elementi biografije (autora, stvaraoca) uvlače se u njegovo ostvarenje dajući mu specifično obeležje, život se umrežava sa delom razmenjujući sa njim motive, teme, ideje, neposredni podsticaji iz stvarnosti oblikuju fikciju, raznovrsni stvarnosni i fiktivni prepleti, veze, spojevi, prožimaju se i spajaju dajući *lice dela*; merom tih uzajamnih uticaja preoblikuje se građa u tekst nove predstave, pokazujući se kao neka druga, dostojna realnost, učvršćujući neponovljive oblike. Odgovor se može formulisati i na drugi način. Fragmenti izlomljenih stvarnosti, onog željenog ili onog što se dogodilo u pometnji raznolikih zbivanja, delići još živih i stvarnih pozorišnih pitanja, traganja, pokušaja, sumnji, ali i reči, rečenica, pokreta preuzetih / podeljenih sa likovima u odigranim predstavama, sve to uneto u sebe jeste materijal sopstvenog bića koje iznova teži da progovori, iskaže sebe, istovremeno otkrije kako, od čega, čime se pre svega može obnoviti osećanje sopstvenog postojanja, prisustva u životu / pozorištu, re-konstruisati rasuto i uputiti u biće stvari i identiteta i sve to opet sklopiti kao priča re-de-konstruisanog koja pripada, vraća se pozorištu.

Predstava je kao beskrajna ukrštenica koja se stalno menja i misli, dopunjava rečima i pokretom, formom i sadržajem, otkrićima, ličnim izborima, u pozorišnoj slici, čovek-glumac razigrava priče povesti i svetova i u njima nedokučivu ljudsku sudbinu, približavajući se žarištu vlastite ljudske situacije. Ide se kroz nedoumice, otkrovenja, saznanja koja i muče i inspirišu, sve da bi se nešto kazalo, podelilo sa drugim i u tome je i dalje zavodljiva namera stvaralačkog putovanja. Pozorište se pokazuje kao činilac izmirenja suprotstavljenih planova stvarnosti i čovekovog bića, ono nastoji da dopre *iza*, do mesta koje će osvetliti osetljivu, iracionalnu, potisnutu stranu, pokrenuti igru duha i približiti tajnama postojanja, postvarenja, kreativnosti. Između snova i prepreka (da li su i snovi prepreke?), kroz proces i igru, širi se raspon nadahnuća i sumnji, težnje i otpora, apsurdna i vere, kritike i setnog humora, dramatike i lepote, ukazuje povratna mogućnost za sagledavanje ogoljenih stvarnosti i dubokog razmišljanja o njihovoj postojanosti i vezama. I kao što napevi koji se u predstavi čuju nisu samo popularni šlageri sa patinom minulih prošlosti već su u njih upevane stvarnosti, vremena, svetovi pa je njihova

umetnička ne-stvarnost postala istinska stvarnost zajedničke istorije života, tako i sekvence pojedinačnih života dvoje glumaca u stvarnosti izvan pozorišta postaju fikcija, privid (život kao umetničko delo, dug širokougani kadar bez prekida, *Život*), materijal jedinstvenog teksta pozorišta, integrisane priče koja je zasnovana, moćna, svoja, koja igra, govori. I u pozorištu i životu, čovek-glumac je sam sopstvena slika, igrač, tumač, privid sebe, sam svoj pokret u priči koja se kreće, gradi, otima, sve obuhvata i prekriva.

Na samom početku glumci nastupaju kao junaci predstave u kojoj su igrali, na kraju odlaze kao ostareli junaci neke druge pozorišne priče kojoj pripadaju. Kada se ukaže scenska slika na kojoj ostaju samo predmeti, objekti, tragovi prisustva, glasovima (koji kao da su se odvojili, vratili na početak, u prošlost) predstaviće sa izvođači: Ona koja se zove Ivana kao mnoge druge, koja je kao mnoge druge želela da postane balerina, On kome su dali ime Jugoslav pa sad to ime zvuči drugačije, podseća na nešto čega nema. Ovako intonirana završnica pozorišnog *traganja po vremenu* pozorišta ali i sopstvenih života oslobađa nakupljeno snažno osećanje sete koje prate pitanja: jesu li Snovi bili dovoljno postojani, koliko su Prepreke bile moćne, šta se zapravo dogodilo? Šta još znače reči popularne pesme koje se čuju u predstavi: „Zamisli život u svojoj glavi, zamisli neki drugi život...“? Da li još ima mesta za snove, gde je taj zamišljen, drugačiji život? U pozorištu?

Zoran R. Popović